

Список використаних джерел

1. Белянська В.В. Протидія терористичній діяльності: кримінально-правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти: монографія – Київ.: Видавничий дім «АртЕк»: 2016. 450 с.
2. Стукаліна О.В. Історіографія становлення та розвитку проблеми досліджень терористичного акту в великих містах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. № 55. 2022. doi: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.55.15>.
3. Канцір В., Серкевич І. Детермінанти виникнення та діяльності організованих терористичних об'єднань. 2017. doi: <https://doi.org/https://doi.org/10.23939/law2017.861.447>.
4. Мельник, Д. С. (2022). Економічний тероризм: поняття, детермінанти, перспективні заходи протидії. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 1(97), 88–100. doi <https://doi.org/10.33766/2524-0323.97.88-100>.
5. Мокляк В.В. Детермінуючий комплекс терористичної діяльності в Україні. Право та суспільство. 2020. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.4.35>.
6. Саганюк Ф. Тероризм та інші протиправні дії у російській гібридній війні. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського. 2021. С. 51–56. doi: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2021-2-72/51-56>.
7. Білан І.А. Протидія тероризму: досвід ЄС. Інформація і право 2(37)/2021. 2021. doi: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.2\(37\).238338](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.2(37).238338).

Макаренко Наталія Костянтинівна,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ЗАПОБІГАННЯ ПРОФЕСІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ: СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ

Здійснення запобігання професійній злочинності створює необхідну базу для реалізації комплексу спеціально-кримінологічних заходів, які безпосередньо спрямовані на нейтралізацію криміногенних факторів цього виду злочинності.

Заходи спеціально-кримінологічного запобігання прямо та безпосередньо впливають на злочинність. Вони можуть бути адресовані всьому населенню або окремій соціальній групі. Наприклад, прийняття КК або нових кримінально-правових норм є спеціальним заходом, що спрямований на запобігання саме злочинності.

Отже, під спеціальними заходами запобігання професійній злочинності слід розуміти такі, що спеціально спрямовані на усунення криміногенних факторів, у тому числі пов'язані з впливом на осіб, які вчинили або замишляють вчинення злочинів та вживаються спеціальними суб'єктами на підставі професійних знань, з використанням спеціальних сил та засобів.

Такі заходи можуть бути розроблені й реалізовані тільки на підставі глибоких знань про всі причини і умови, які сприяють вчиненню професійних злочинів, за наявності чітких критеріїв визначення ефективності прийнятих спеціальних заходів.

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності, на відміну від загальносоціального, є цілеспрямованим комплексом заходів, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності (у тому числі й професійній), а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки[1].

Спеціальне запобігання реалізується за допомогою діяльності спеціальних суб'єктів, головним чином, правоохоронних органів. Це зумовлено необхідністю мати певну компетенцію для запобігання та припинення злочинів.

Спеціально-кримінологічне запобігання професійній злочинності не лише доповнює та конкретизує загальносоціальне запобігання, а й одночасно виступає фактором підвищення його ефективності [2].

Спеціально-кримінологічні заходи розробляються та здійснюються щодо різних видів злочинності і типів злочинної поведінки, окремих сфер суспільного життя, різних соціальних груп, галузей господарства, оскільки вони характеризуються специфікою процесів детермінації [3].

Відповідно до покладених завдань, важливу роль у запобіганні професійній злочинності відіграють територіальні органи Національної поліції України. Вони виявляють осіб, схильних до вчинення злочинів; ставлять їх на профілактичний облік; проводять профілактичні бесіди та інші заходи щодо недопущення вчинення злочинів; припиняють злочини за допомогою оперативно-розшукових засобів; притягують до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили злочини та були затримані на стадії готування або замаху на злочин; проводять профілактику кримінального професіоналізму та рецидивізму.

Особливістю роботи підрозділів поліції є те, що вони мають широкі повноваження й у запобіганні кримінальному професіоналізму. Поряд із гласними способами та заходами виховного впливу вони застосовують цілу низку організаційно-управлінських та негласних оперативно-розшукових заходів [4].

Підрозділи поліції, залежно від оперативної обстановки, сезонних коливань злочинності, проводять низку заходів, які спеціально спрямовані

на зниження рівня злочинності. Крім вищезазначених заходів, органи поліції систематично вживають комплексних заходів – цільові операції «Мігрант», «Зброя», «Побут», «Нагляд», «Нічне місто», «Літо», «Вокзал» тощо.

На основі цих операцій здійснюються заздалегідь сплановані оперативно-профілактичні заходи, що реалізуються як на загальнодержавному, так і на регіональному й місцевому рівнях. Вони, як правило, проводяться значними силами із залученням різних підрозділів поліції, а також у взаємодії з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади.

Головним завданням таких операцій є виявлення та затримання осіб-рецидивістів, які проживають або прибули в регіон для вчинення злочинів. Ці заходи також сприяють перекриттю каналів ввезення зброї, фальсифікованої, неякісної та контрафактної продукції, наркотичних засобів та прекурсорів (як правило, такі заходи досягають більшого ефекту, коли проводяться у взаємодії із працівниками Міністерства охорони здоров'я, підрозділів митної служби, СБУ).

Важливим напрямом удосконалення процесу запобігання професійній злочинності слід назвати взаємодію територіальних підрозділів поліції з іншими службами під час виявлення та припинення професійних злочинів шляхом організації спільної розробки, сумісного планування та проведення комплексних заходів профілактичного й оперативного характеру; використання можливостей різних служб щодо роботи з особами, від яких із високим ступенем ймовірності можна очікувати вчинення повторних злочинів здійснення обміну інформацією щодо злочинності між усіма правоохоронними органами (СБУ, прокуратура, суд, прикордонна та міграційна служба тощо) стосовно вчинених злочинів, а також осіб, які систематично займаються такою діяльністю на території різних регіонів.

Для того, щоб досягти значної ефективності в запобіганні професійній злочинності, робота правоохоронних органів має ґрунтуватися насамперед на комплексному застосуванні всіх сил і засобів, спрямованих на усунення причин та умов не лише професійної, а й первинної злочинності як обов'язкової умови її існування. Правоохоронні органи також мають формувати в населення установки на не вигідність учинення злочинів.

Це досягається завдяки суцільній реалізації принципу невідворотності кримінального покарання і притягнення всіх винних до відповідальності за вчинення злочинів. На досягнення цієї мети спрямовується діяльність із підвищення рівня розкриття вчинених злочинів, покращення якості розслідування кримінальних проваджень, призначення справедливого покарання, забезпечення належних умов його виконання.

Хоча викриття злочинця і його подальше покарання являє собою каральну діяльність, а не превентивну, проте зниження рівня латентності запускає в дію принцип невідворотності відповідальності [5].

Важливий ефект у запобіганні професійній злочинності міститься у профілактичному контролі за особами, які після звільнення потребують адміністративного контролю та нагляду. Як окремий запобіжний захід, з урахуванням історичного досвіду, можна виділити необхідність створення і використання єдиної спеціальної бази даних про професійних злочинців. Така база має бути автоматизованою, містити фотографії, анкетні дані, розгорнуту інформацію про вчинені правопорушення, а також про родинні, дружні і кримінальні зв'язки, поведінку під час відбування покарання, способи вчинення ними злочинів, а також будь-яку іншу інформацію, що представляє інтерес для правоохоронних органів [6].

Для того, щоб заходи запобігання професійній злочинності були найбільш ефективними, важливо мати у своєму розпорядженні статистичні дані про поточний стан і динаміку злочинності (у тому числі й професійну); про територію і об'єкти, на яких професійні злочинці вчиняють найбільшу кількість злочинів; про соціальні, економічні та інші фактори, що впливають на стан того чи іншого виду злочинності. Вирішення цих завдань можливе за допомогою застосування апробованих методів кримінологічних досліджень, зокрема:

статистичний аналіз поточної рецидивної злочинності порівняно із аналогічним періодом минулого року (ще більш достовірні результати динаміки і подальших тенденцій рецидивної злочинності можуть бути отримані, якщо порівнювати її рівень за 3, 5, 10 років, що минули);

моніторинг громадської думки;

узагальнення інформації, що міститься в матеріалах кримінальних справ, про обставини, які сприяли вчиненню рецидивістами і професійними злочинцями злочинів;

внесення в систему обліку та звітності правоохоронних органів самостійного розділу про професійну злочинність;

створення банків даних криміналітету, електронне стеження за професійними злочинцями в усіх органах кримінальної юстиції для аналізу криміногенних ситуацій, що складаються в середовищі професійних злочинців.

Список використаних джерел

1. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодед; за ред. І. М. Даньшина. Харків: Право, 2003. 352 с. С. 96.

2. Чекмарьова І. М. Запобігання злочинності у прикордонних регіонах Півдня України: дис. канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 307 с.

3. Сахаров А. Б. Социальная система предупреждения преступлений. Сов. гос. и право. 1972. № 11. С. 70–77. С. 70.

4. Иванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія: навч. посіб. Київ: ПАЛІВОДА А. В., 2006. 264 с. С. 181.

5. Тэсс Л. В. Воры: «в законе» и прочне: монография. Рига, 1993. 465 с. С. 102.

6. Кошко А. Ф. Очерки уголовного мира царской России: Т. 1. М.: Директ-Медиа, 2014. 183 с.

Медицький Ігор Богданович,

професор кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, доктор юридичних наук, доцент

**ВТРАТИ ЗЕМЕЛЬНОГО ТА ЛІСОВОГО ФОНДІВ УКРАЇНИ
ВІД ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Анотація. У статті наголошується на складності завдання визначення обсягу наслідків збройної агресії проти України, з огляду на триваючий характер отримуваних даних, розпорошеність чи відсутність дієвих методик обрахунку, інші чинники об'єктивно-суб'єктивного спрямування. Деталізовано еколого-природоохоронні наслідки збройної агресії та розкрито зміст втрат земельного та лісового фондів держави.

Ключові слова: збройна агресія, міжнародні злочини, втрати, навколишнє природне середовище.

Summary. The article emphasizes the complexity of the task of determining the scope of the consequences of armed aggression against Ukraine, given the ongoing nature of the data obtained, the dispersion or lack of effective methods of calculation, and other factors of objective and subjective direction. The ecological and environmental consequences of armed aggression are detailed and the content of losses of land and forest funds of the state is revealed.

Keywords: armed aggression, international crimes, losses, environment.

Окреслені постановою КМ України від 20.03.2022 р. № 326 напрями визначення шкоди та збитків Україні унаслідок збройної агресії рф умовно можна згрупувати до таких: гуманітарний (людські втрати: смерть або каліцтво цивільних осіб; витрати, пов'язані з призначенням різних видів державної соціальної допомоги та наданням соціальних послуг); економічний (непрямі економічні втрати, пов'язані зі зменшенням чисельності населення та відповідних